

Met dit boekje willen we u inzicht geven in de ontstaans- geschiedenis van het landschap van het westelijk deel van het Nationaal Landschap ‘Laag Holland’ , het gebied waar de natuurvereniging ‘Water, Land en Dijken’ zich inzet voor agrarisch natuurbeheer. Dit deel omvat het gebied van de gemeentes Castricum en Uitgeest, het mondingsgebied van een oude rivier die we ‘OerIJ’ noemen. Het OerIJ is een riviertak van de Rijn geweest, die tot het begin van de jaartelling bij Castricum in zee uitmondde en veel invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de landschappen hier.

We wijzen u op de plaatsen waar u deze geschiedenis in het landschap nog kunt zien .

Op gezette tijden etc..... verder tekst opmaken door Water, Land & Dijken.

Veel plezier op deze landschappelijke ontdekkingsstocht.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	1	blz.
Kenmerken van het landschap	2	
Geschiedenis van het natuurlandschap	3	
Het OerIJ, een zijtak van de rivier Rijn	4	
Waar en hoe leefden de mensen in dit OerIJ gebied	5	
Het moeras wordt ontgonnen	7	
Daling van het land en het ontstaan van meren	7	
Middeleeuwse dijken	7	
Omkering reliëf: veranderende waterhuishouding	8	
Ontstaan van polders	9	
Betekenis van het water voor de bewoners van het gebied	10	
Bollenteelt op de geestgronden ‘Bollen bij de Nollen’	11	
Cultuurlandschappen met hoge natuurwaarden	12	

Fietsroutes

Fietsroute 1 Castricum-Noord Binnenduinrand Bakkum en West-Limmen	14
Fietsroute 2 Castricum-Uitgeest-Limmen Tocht door het mondinggebied van het OerIJ	19
Fietsroute 3 Polderroute Uitgeest-Akersloot-Limmen Door het overgangsgebied veenpolders-OerIJ-gebied	25

Kenmerken van het landschap

Dit boekje voert fietsers door het platteland en oude dorpskernen van de gemeentes Castricum en Uitgeest.

De polders hier vormen het groene hart tussen twee sterk verstedelijkende gebieden, enerzijds 'Staalstad' IJmuiden-Beverwijk en anderzijds 'Kaa stad' Alkmaar.

Dit gebied is zeer afwisselend. In het westen ligt een breed duinengebied en in het oosten het Alkmaarder- en Uitgeestermeer. Hier tussen liggen de hogere, zandige, voormalige strandwallen met de oude dorpskernen en historische wegen, en voormalige strandvlaktes waar nu diverse polders liggen. De strandwallen vormen een min of meer gesloten zone, terwijl de polders weids en open zijn. Voor een deel zijn de 'sloten' slingerende natuurlijke waterlopen, oude kreken en veenviertjes, voor een ander deel strakke rechte lijnen in het landschap die duiden op menselijke activiteit.

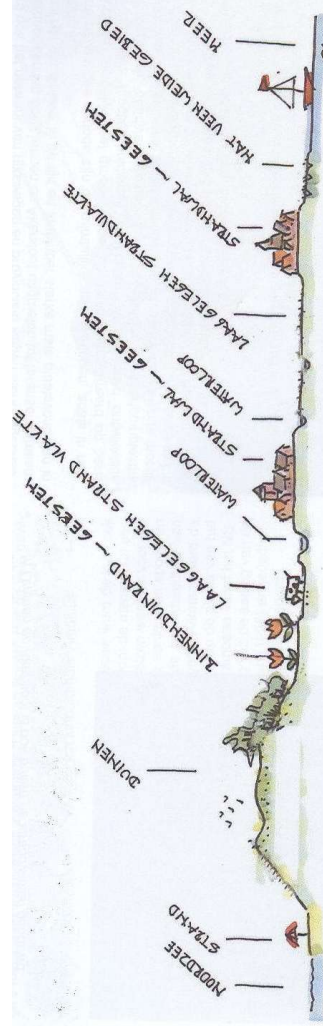
De binnenduinrand is een brede overgangzone vanaf de duinen in het westen naar de polders. Deze rand gaat van hoog naar laag, van droog naar nat en van zand naar klei/veen en is daardoor van hoge waarde voor natuurontwikkeling.

In de polders liggen diverse oude Middeleeuwse dijken die getuigen van de strijd tegen het water, waar Holland al eeuwenlang mee te maken heeft.

Rond het Alkmaarder- en Uitgeestermeer liggen de veenweidegebieden waar veel weidevogels zich thuis voelen. Bij Uitgeest zijn langs de oevers van het meer jachthavens, stranden, restaurants etc. Bij Dorregeest-Akersloot zijn de oevers meer 'natuurlijk'.

Dit gebied is een cultuurlandschap met hoge natuurlijke waarden. Zowel de geschiedenis van het natuurlandschap als de cultuurhistorie zijn nog in het landschap te lezen.

De grote diversiteit aan landschappen rond Castricum en Uitgeest

Bron: Kadernota buitengebied Castricum

Geschiedenis van het natuurlandschap

Akersloot een waddeneiland!

Het is nu niet voor te stellen, maar 5000 jaar geleden was het hier allemaal zee. De kustlijn lag toen hoogte Akersloot-Uitgeest. Daar lagen waddeneilanden, hogere zandruggen met lage duintjes. Op deze zandruggen, die we nu strandwallen noemen, liggen de oude dorpskernen en wegen.

Op het eerste kaartje rechts zie je dat op de plek waar nu het Alkmaardermeer en de Schermer-Beemster liggen een uitgestrekte waddenzeewas. Die waddenzeewas liep twee keer per dag met vloed vol met water dat veel zand en klei meevoerde en met eb stroomde het weer leeg. In de loop van 1000 jaar is dit waddengebied helemaal dichtgeslibd en de kustlijn verplaatste zich westwaarts naar de lijn Limmen-Heiloo-Alkmaar en lag hier een waddeneiland met lage duintjes; hier vormde zich dus een tweede strandwal. De zee kon niet meer ten oosten van Akersloot-Uitgeest komen. Hier ontwikkelde zich een moeras, een heel drassig gebied, waar planten als ze afsterven niet kunnen verteren doordat er niet voldoende lucht in de grond zit. Deze plantenresten gaan veen vormen.

Op de rechterkaarten zie je dat dit gebied tot 800 nC moeras is geweest. Hier heeft zich in die duizenden jaren bovenop de waddenklei en -zanden een heel dik pakket veen kunnen vormen dat tot meters boven het zeeniveau uitgroeiende. De kustlijn schoof in die tijd steeds verder naar het westen en vormde nieuwe strandwallen.

Het gebied tussen de hogere strandwallen worden strandvlaktes genoemd.

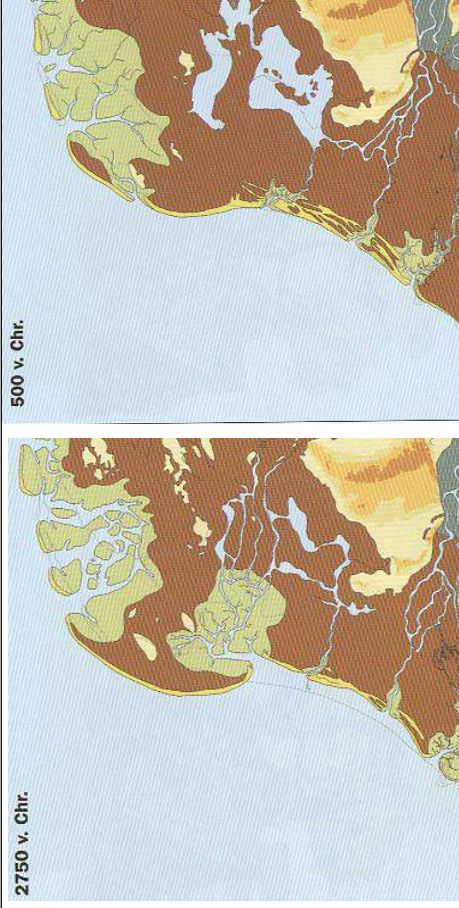
De strook land tussen Akersloot en Limmen is zo'n voormalige strandvlakte en is nu nog steeds een drassig gebied. Hier loopt nu de snelweg A9 van Uitgeest naar Alkmaar.

Nederland in 2750 vC, 500 vC, 50 nC en 800 nC waarop de landschappelijke ontwikkeling afleesbaar is.

Verklaring kleuren:

bruin = moeras, geel = strandwal, groen = waddengebied

2750 v. Chr.

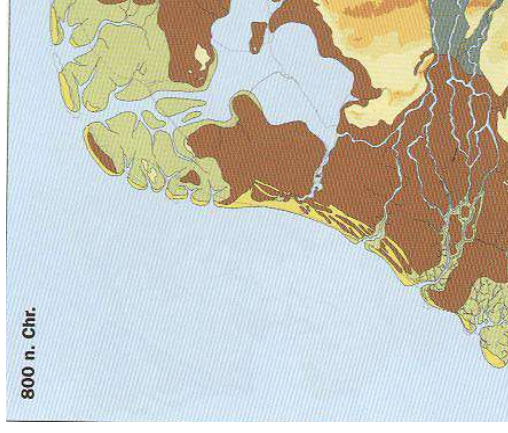

500 v. Chr.

50 n. Chr.

800 n. Chr.

Het OerIJ, een zijtak van de rivier Rijn

Vanuit het waterrijke moeras ten oosten van de strandwallen stroomden diverse veenviviertjes die het overvloedige regenwater via de lager gelegen strandvlaktes naar de zee afvoerden. De strandwallen werden dan soms gedeeltelijk uitgeschuurd. Zo brak het riviertje Stierop tussen Uitgeest en Akersloot door de hogere zandrug heen.

Een van de veenvivieren maakte contact met de rivier De Rijn die via de Vecht in het achterland deze kant op stroomde. De Rijn krijgt zo een noordelijke afwatering in een zeevat ter hoogte van het huidige Castricum. Deze noordelijke uitloper van De Rijn noemen we nu het **OERIJ** (oer betekent oorspronkelijk, het IJ is een waterloop die vanaf de Middeleeuwen tussen Amsterdam en Velsen in deze OerIJ-bedding stroomde).

Ter hoogte van Castricum ontstond een Biesbos-achtig landschap. De rivier wilde naar buiten en de zee wilde met vloed naar binnen. Er ontstond een wirwar van kronkelende waterlopen die we kregen noemen, waar langs de oevers zandige ruggen ontstonden. Rond het begin van de jaartelling 2000 jaar geleden is de monding van het OerIJ dichtgeslibd. De Rijn kon toen makkelijker langs het Flevomeer en Vliestroom naar de zee afstromen.

Het landschap rond Castricum toont nu nog veel kenmerken van dit oude riviermondinggebied. Er zijn veel hoogteverschillen in het land. De hogere delen zijn zandig en in de lagere kleijige delen liggen vele kronkelende waterlopen. Een mooi voorbeeld is de 'Schulpvaart' die langs de Zeeweg naar Bakkum westwaarts loopt. Op de hoogtekaart van Castricum, rechtsboven hiernaast, zie je een donkerblauw lijnenpatroon dat een lage ligging aanduidt en te herkennen is als de bedding van het OerIJ. Ook op de grondsoortenkaart, rechtsonder, is een dergelijk patroon te zien. Hier duidt de kleur blauw op kleiafzettingen.

Links: Reconstructie OerIJ-gebied rond 100 nC (bron AAC) Deze kaart is gemaakt op basis van recent geologisch en archeologisch onderzoek.

Geel: zand van strandwallen en duinen

Paars en roze: veen

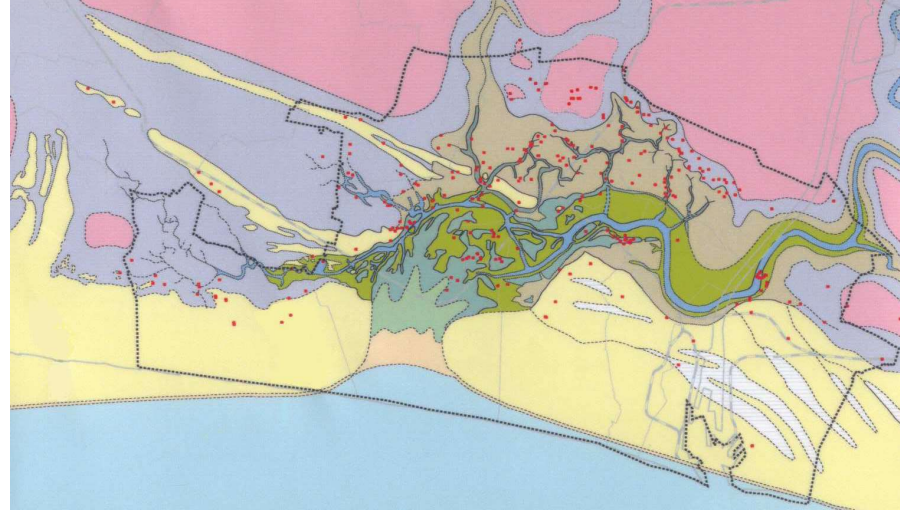
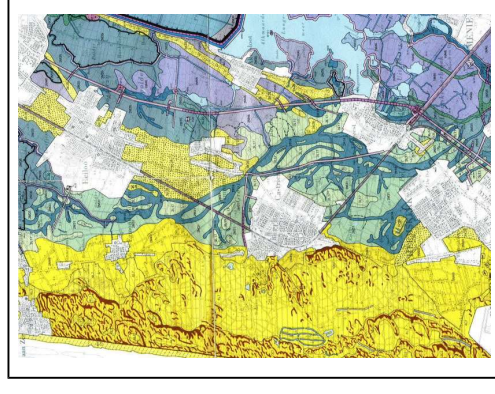
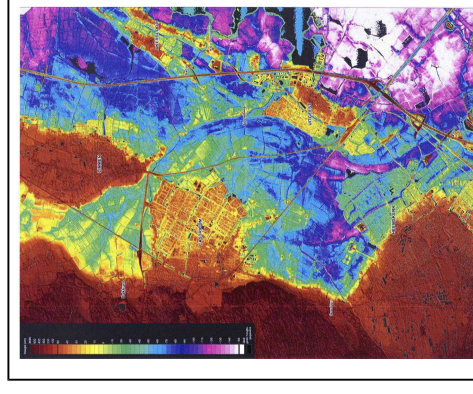
Groen en blauw: bedding OerIJ

Rode stippen: archeologische vondsten begin jaartelling

Zwarte stippellijn: begrenzing OerIJ-gebied

Rechts boven: Hoogtekaart rood = hoog, blauw/paars = laag

Rechts onder: Grondsoortenkaart blauw=klei, geel = zand

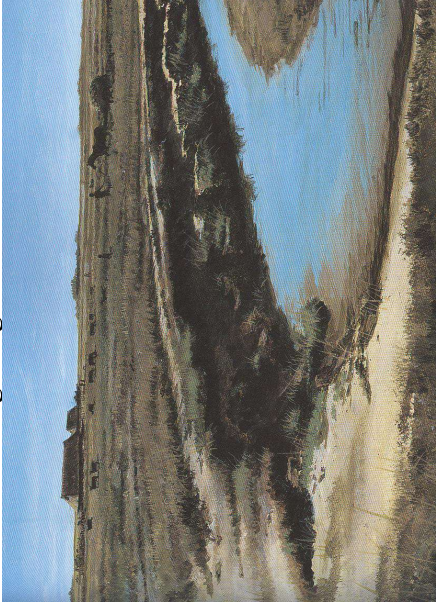

Waar en hoe leefden de mensen in dit OerIJ-gebied

Tot in de Middeleeuwen volgden de mensen de veranderingen in het landschap. Werd een gebied natter dan vertrok men naar een drogere plaats. Moerassen waren onbewoonbaar.

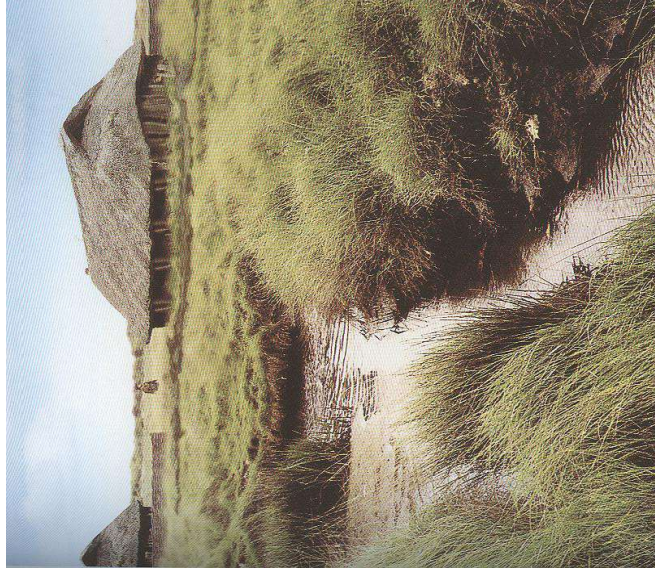
Het landschap bestond toen uit een serie hogere strandwallen en hoge oeverwallen langs de OerIJ-kreken. Daartussen lagen de lage, natte strandvlaktes en kreekbeddingen van het dichtslibbende OerIJ. De huidige hoge duinen waren er toen nog niet.

In het OerIJ-gebied woonden de mensen op de drogere zandruggen, dus de hogere oevers van het OerIJ. Hier werden ook al kleine akkertjes aangelegd. De overgangzone zout-zoetwater gaf veel variatie in vissen, vogels en planten, waardoor de mensen een gevarieerd voedselpakket konden samenstellen.

In Castricum liggen de buurtschappen Oosterbuurt en Heemstede, en het archeologisch monument boerderij Cronenburg op de oeverwallen van het oude OerIJ.

Met de sluiting van het zee gat wordt het OerIJ-gebied steeds natter en vanaf de vroege Middeleeuwen concentreerde de bewoning zich steeds meer op de strandwallen. Hier legden ze akkers aan, die **geesten** worden genoemd. De kleine groep huizen die bij die akkers werden gebouwd worden dus geestdorpen. In de lagere delen rond deze dorpen werd het vee geweid. Het waren oorspronkelijk gemengde bedrijven.

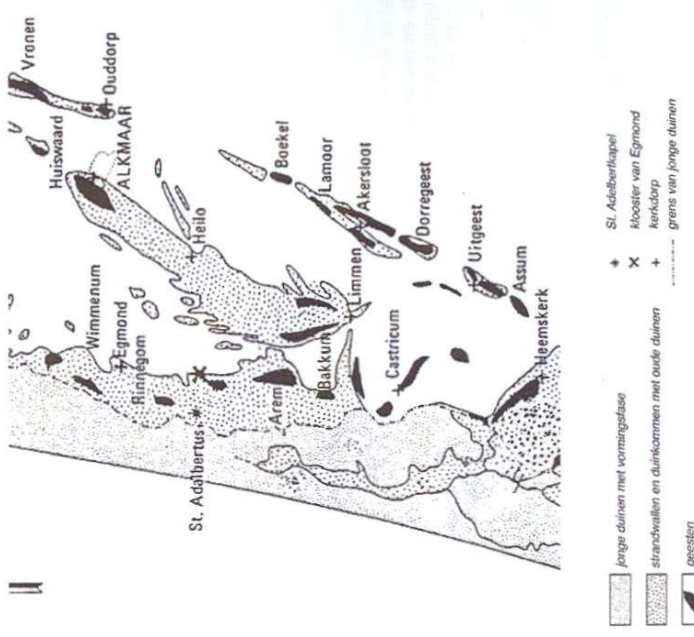

Bron illustraties: 'Het land van Hilde' Archeologie van het Noord-Hollandse Kustgebied.

In de strandvlaktes en het OerIJ-gebied vormden de slingerende waterlopen de begrenzing van de percelen, waardoor een grillige verkaveling ontstond. De geesten bestonden uit smalle, rechte stukjes grond, vaak gescheiden door hagen.

Op het kaartje van de volgende pagina zijn de geestdorpen in de kuststrook aangegeven. Op de meest oostelijke strandwal lagen langs de randen diverse buurtschappen als Boekel, Akersloot, Dorregeest en Uitgeest. Op de strandwal Limmen- Alkmaar o.a. Limbon, Smithan, Disseldorp, Laan etc. In de huidige binnenduinrand, dat toen een derde strandwal was, lag Bakkum. Op de oeverwallen van het OerIJ lagen in de huidige kern Castricum o.a. de geestdorpen Noordend en Oosterbuurt. Meer naar het zuiden lag Heemstede en naar het oosten Thosan (huidige Nes). Waarschijnlijk liggen er onder de huidige hoge duinen ook nog restanten van menselijke bewoning.

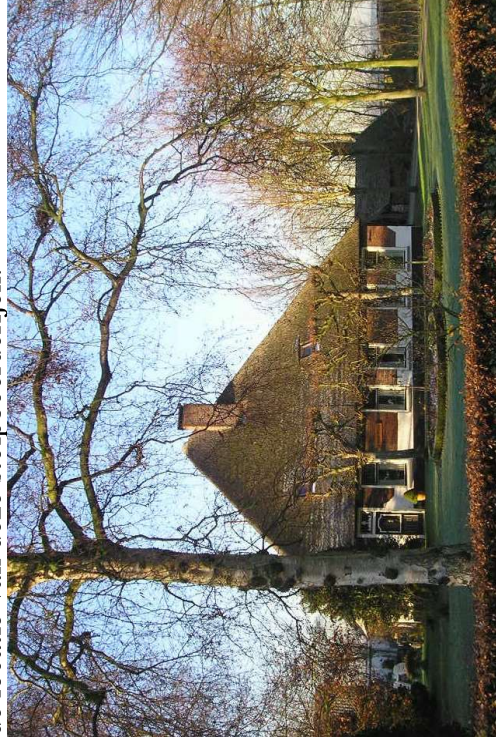
Ligging van de geesten, strandwallen, oude duinen en jonge duinen (Bron: Bodemkaart van Nederland)

De strandwallen waren gunstig om op te wonen, namelijk hoog en droog en een stevige ondergrond. In de zandige bodem was veel schoon drinkwater te vinden. Elke woning had dan ook zijn eigen put. Zo zijn er alleen al in Limmen op de hoek van de Zeeweg-Westerweg ongeveer 80 waterputten teruggevonden, uit de periode van 400 nC tot in de 10^e eeuw. De geesten, de akkers, lagen op de randen van de strandwallen en de oeverwallen, omdat ze anders te droog zouden liggen. De zandgrond is heel erg schraal, bevat dus weinig voedingstoffen. Essentieel was dus dat er goed bemest werd. Daarom hadden de boeren gemengde bedrijven, waarbij het vee voor de mest moest zorgen. Deze werd gemengd met stro op de geesten gebracht. De laaggelegen natte strandvlaktes dienden daarom als weidegrond.

Vanwege het kleine oppervlak van de geesten en de armoede van de zandgrond konden er maar weinig mensen wonen. Het aantal huizen zal daarom in een geestdorpje niet veel meer dan tien zijn geweest. Bij archeologische opgravingen kan het aantal gevonden woningen veel hoger zijn, omdat de bouwsels maar een korte levensduur hadden. Over een periode van bijv. 4 eeuwen vond men aan de zuidwest punt van Limmen wel 90 woningen, een tiental generaties woningen met ieder een eigen put.

Tegenwoordig zijn er geen gemengde bedrijven meer maar is de boer gaan specialiseren. Op de strandwallen werd tuinbouw (bollenteelt) de belangrijkste landbouwvorm. De bollenteelt vereist veel meer bemesting dan de oude graanteelt. De omliggende veebedrijven konden niet voldoende mest leveren. Daarom werd mest en stro van elders ingevoerd en met schuiten, via de sluis bij Akersloot naar de strandwallen gevoerd.

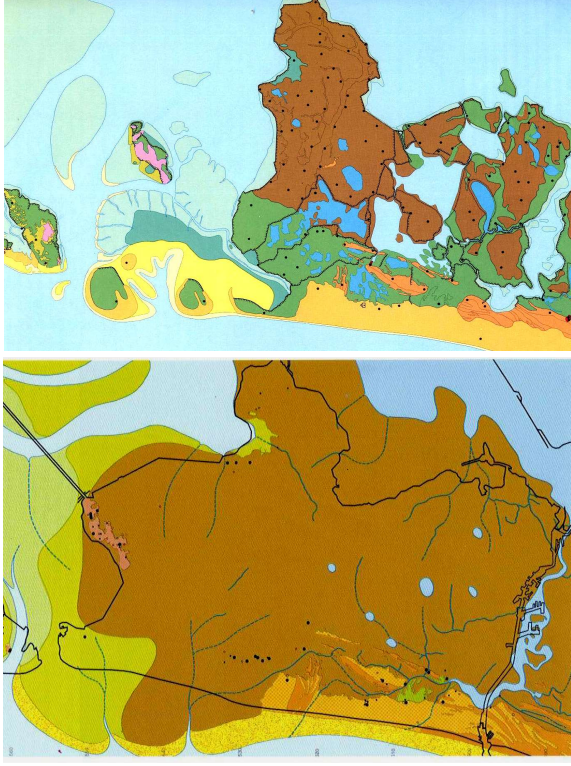
De veebedrijven hebben hun grond in de lagere delen (de polders). De oude boerderijen van de veetelers staan nog steeds op de rand van de strandwal. De grens van de strandwallen zijn daarom herkenbaar aan de locatie van deze stolpboerderijen.

Stolpboerderij d'Oude Hoeve aan de Westerweg 29 in Limmen

***Onderstaand reconstructiekaarten van landschappen en
bewoning in Noord-Holland 800 nC en 1350 nC.***

*Bruin=moeras, geel/oranje=strandwallen met lage duintjes,
groen=waddegebied, zwarte stippen zijn bewoningsskermen.*

Het moeras wordt ontgonnen

In de 9^e eeuw werd het klimaat wat droger, waardoor er op de zandgronden, waar tot dan alle menselijke activiteiten waren geconcentreerd, zandverstuiving optrad. Vanuit het westen begon nieuwe duinvorming die over het oude landschap heen ging. Dit zijn de huidige, hoge duinen. Het werd dus krap op de strandwallen.

Tegelijkertijd werd het oostelijk gelegen moeras ook droger en daardoor toegankelijker. Bovendien werd de ontwatering van het moeras verbeterd door het ontstaan van de Zuiderzee. Dit maakte het voor de bewoners van het kustgebied mogelijk dit moeras in gebruik te nemen als landbouwgebied.

Vanaf de strandwallen en de veenvivieren groef men evenwijdige rechte sloten om het drassige gebied nog droger te maken. Het typische verkevelingspatroon van de veengebieden kreeg hierdoor zijn vorm. Voorbeelden zijn de Hem- en Dorregeesterpolder.

Daling van het land en het ontstaan van meren

Omdat de veenlaag in een moeras voor 80% uit water bestaat zal bij ontwatering het volume van het pakket sterk afnemen. Ook zal het veen dat uit plantenresten bestaat met het binnendringen van lucht alsnog gaan verteren. Deze twee processen waren de oorzaak dat het land sterk begon te dalen. Lag het gebied rond 800 nC nog meters boven het zeeniveau, in de 12^e eeuw was het land al gedaald tot het niveau van het buitenwater. Het land werd weer natter en was alleen nog maar geschikt als weiland en hooiland.

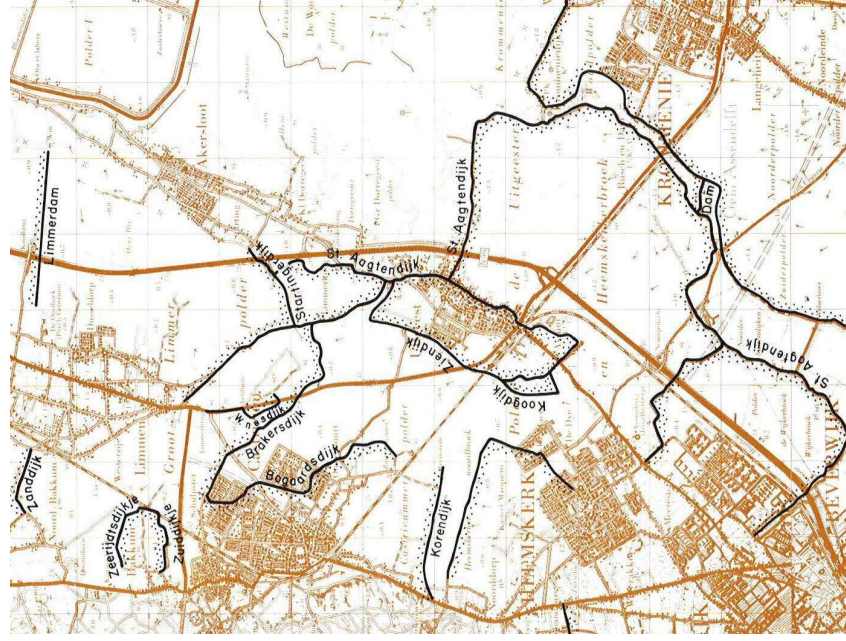
De veenvivieren stroomden door de daling van het land steeds langzamer, gingen daarom meer slingeren en werden steeds breder. Tijdens stormen werd door de golflslag steeds meer veen langs de oevers weggeslagen en de rivieren veranderden in steeds groter wordende meren. Zo ontstonden meren als de Beemster, Schermer, Starnmeer en het Lange Meer (het huidige Alkmaarder- en Uitgeestermeer). Ook vulde de oude bedding van het OerIJ zich met water en ontstond het Wijkmeer en het steeds breder wordende IJ. Deze meren kregen contact met de inmiddels ontstane Zuiderzee. De bescherming tegen de Noordzee in het westen werd weliswaar verbeterd door de brede, hoge duinstrook die zich hier vormde, maar het zeewater kon nu vanuit het oosten via het IJ in de strandvlaktes binnen dringen.

Middeleeuwse dijken

Het buitenwater moest geweerd worden en men ging over tot bescherming van het land door de aanleg van kades. Het eerste initiatief kwam van de Abdij van Egmond, die in Kennemerland veel grondbezit had. Het water in de strandvlakte werd steeds meer een bedreiging en de monniken hebben al in de 11^e eeuw

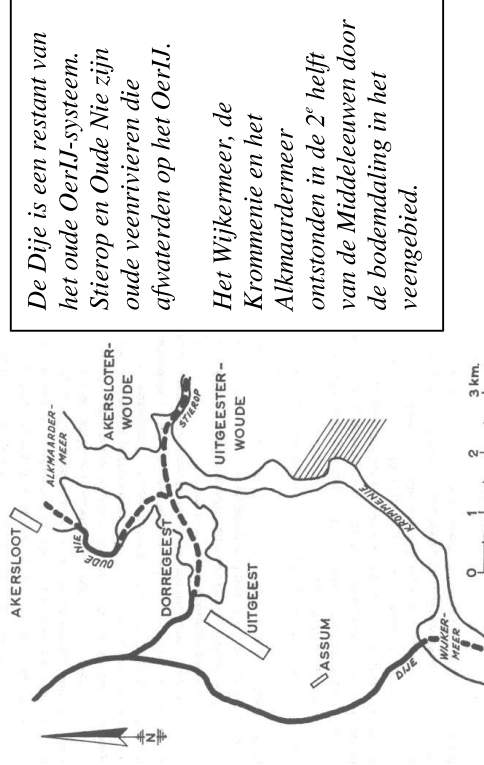
twee kades aangelegd om de dreiging van het IJ-water, dat hier Dije of Die werd genoemd, te keren. Tussen de binnenduinrand bij Bakkum en de strandwal Limmen-Heiloo werd de Zanddijk aangelegd. Aan de andere kant van deze strandwal werd de Limmerdam naar Akerslout gerealiseerd. Omdat daarmee de waterstroom ten zuiden van deze dammen werd geblokkeerd gingen de geestdorpjes ook kades aanleggen om hun gebruiksgronden te beschermen tegen hoge waterstanden. Zo ontstond een heel stelsel van Middeleeuwse dijkkjes.

Kaart Middeleeuwse bedijking Midden-Kennemerland
bron: Westenbergh 1974

Omkering reliëf: Veranderende waterhuishouding

In de vroege Middeleeuwen stroomde het water vanuit het hoger gelegen moeras richting de waterlopen, de Dieën, in de strandvlaktes die op diverse plekken naar het westen konden afwateren naar de Noordzee. Vanaf de 10^e eeuw ontstond er een hoog duingebied in het westen. Tegelijkertijd daalde het oostelijk gelegen veenland door de ontginning van de hooggelegen moerassen. De hoogteverschillen veranderden, er ontstond een omkering van het reliëf. Stroomde het water eerst van oost naar west, nu gaat het water van west naar oost stromen. Vanaf de 13^e eeuw stroomt het water vanuit het westen richting de nieuw ontstane meren. De veenrivier Stierop voerde eerst het moeraswater naar de Dije, gelegen in de oude OerIJ-bedding. Nu maakt de Dije ten noordwesten van Uitgeest een haarspeldbocht zuidoostwaarts naar het Uitgeestermeer en Stierop. De Schulpvaart die nu langs de Zeeweg naar Bakkum ligt en ook gelegen in de oude OerIJ-bedding voert nu het water oostwaarts richting Alkmaardermeer. Bij De Hoge Brug ten zuiden van Limmen maakt de Schulpvaart een scherpe knik naar het oosten.

De Dije is een restant van het oude OerIJ-systeem. Stierop en Oude Nie zijn oude veenrivieren die afwaterden op het OerIJ.

Het Wijkermeer, de Krommenie en het Alkmaardermeer ontstonden in de 2^e helft van de Middeleeuwen door de bodemdaling in het veengebied.

Deze illustratie laat de loop van de oude veenrivieren Stierop en Oude Nie zien.

Omkering afwatering:

Op onderstaande foto tonen de blauwe lijnen de richting van de afwatering, die vanaf de late Middeleeuwen van west naar oost liep (oorspronkelijk van oost naar west, richting zee).

Het tussenliggende stuk van de oude OerIJ-bedding, de Koogvaart, is nu een afgedamd stukje bedding, een smalle sloot. Op de foto is deze vaart als stippellijn aangegeven.

Ontstaan van polders

Polders zijn stukken land die lager liggen dan het buitenwater en dus bedijkt moeten worden. De waterhuishouding moet hierdoor kunstmatig geregeld worden.

Door de Middeleeuwse bedijking van Kennemerland werd veel land van het buitenwater afgesloten en moest de afvoer van overtollig binnenwater kunstmatig geregeld worden. In eerste instantie werd met sluisjes gewerkt die werden opgezet als buiten het water laag stond. Vanaf de 15^e eeuw zijn molens ingezet om het land droog te houden. In de 16^e eeuw was de bemalingstechniek met molens zodanig ontwikkeld dat men ook de kleine meertjes kon

droogleggen. Zo werd al in 1558 het Dielofsmeertje bij Uitgeest een droogmakerij met eigen molen. Dit is de oudste droogmakerij van Laag Holland. Deze droogmakerij is nu moeilijk herkenbaar, omdat het ondiep was en het omliggende veengebied van de Dorregeesterpolder nog steeds aan het dalen is. Begin 17^e eeuw werden ook de grote meren, zoals de Schermer, drooggemalen.

Met het droogmalen van de vele grote meren werd de wateropvangcapaciteit van het Schermerboezem steeds kleiner. Het Alkmaarder-Uitgeestermeer bleef als enige over om nog water uit de polders op te kunnen vangen. Het water in het meer kwam vaak zo hoog te staan dat de oeverlanden regelmatig overstromden en dus ook bedijkt moesten worden. De huidige kades langs het Alkmaarder- en Uitgeestermeer zijn in de 17^e eeuw aangelegd.

Restanten van het uitgestrekte veengebied die dus in de 17^e eeuw werden bedijkt zijn in de gemeentes Castricum en Uitgeest de huidige **KlaasHoorn-en Kijfpolder, de Hem- en Dorregeesterpolder, de Uitgeester Broekpolder en de Westwouderpolder**.

Elke polder heeft zijn eigen afwatering en bemaling naar het

Alkmaarder- en Uitgeestermeer. Vanuit het duingebied komt veel water de polders instromen. Voor het bemalen van de

Uitgeesterbroekpolder waren daarom 5 molens nodig die samen het water wegpompten naar het meer.

De Groot-Limmerpolder bestaat uit een oostelijk en een westelijk deel. In het oosten ligt de strandvlakte tussen Akersloot en Limmen, waar de veenvorming maar kort is geweest en dus een dunne laag veen heeft. Bovendien waren er in de late Middeleeuwen veel overstromingen via het IJ uit het zuiden en de Rekeren vanuit het noorden. Delen van het veen werden weggeslagen, maar er werd ook klei achtergelaten. Deze klei wordt ook wel pikklei genoemd, heel moeilijk te bewerken grond. Hier liggen nu de natte delen waar de laatste tijd veel natuurontwikkelingsprojecten zijn.

Het westelijk deel van deze polder bestaat uit de strandvlakte tussen Limmen en Bakkum en het noordelijk deel van het OerIJ-gebied. Dit gebied ligt hoger en sluit aan op de binnenduinrand.

De afwatering van de Groot-Limmerpolder loopt nu via de Schulpvaart oostwaarts. De bemaling was eerst door de Noorder- en Zuidermolen, nu door gemalen, naar het Alkmaardermeer. Tussen de twee smalle strandwallen van Akersloot ligt een smalle strandvlakte die nu de **Binnengeestepolder** wordt genoemd.

De Castricumerpolder ligt in het stroomgebied van het oude OerIJ en kenmerkt zich door de vele kronkelende waterlopen en veel hoogteverschillen (microreliëf). De laagtes zijn de kreekbeddingen van 2000 jaar geleden.

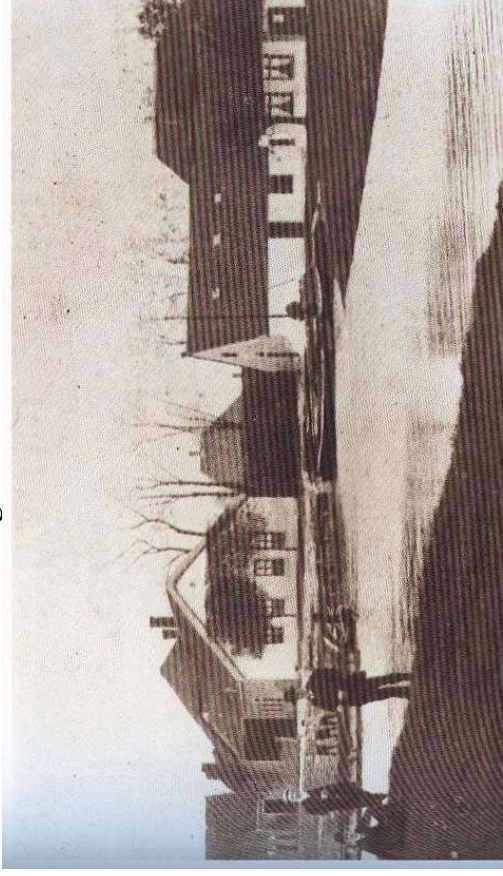

De Castricumerpolder

De afwatering van deze polder gaat o.a. via de Hendriksloot en Dije richting Uitgeest, waar het water door molen de Dog naar het Uitgeestermeer werd uitgeslagen. Nu gebeurt dit door een gemaal.

Betekenis van water voor de bewoners van het gebied
Vanaf de vroege Middeleeuwen tot ver in de 20^e eeuw is het vervoer van goederen vooral over het binnenwater gegaan. Er waren ook wel wegen in de binnenduinrand, op de strandwallen (o.a. de Herenwegen) en ook over de Middeleeuwse dijken liepen doorgaande wegen, maar deze wegen waren vaak slecht begaanbaar.

Voor het transport werd gebruik gemaakt van de vele natuurlijke waterlopen en de meren. Daarnaast zijn er diverse vaarten gegraven, die vaak haaks op de strandwallen liggen. Voorbeelden bij Limmen zijn de Dusseldorpvaart en de Laanvaart. De laad- en losplaats van vrachtschuiten werd 'Stet' genoemd.

Limmen Stet Dusseldorpvaart, 1920

In Akersloot waren in 1650, langs de randen van de strandwallen zeven Stetten. Rond een Stet ontstond dan een buurtschap. Uitgeest en Akersloot hebben door hun ligging aan het Langemeer belangrijke functies gehad voor transport en scheepvaart en alles wat daarmee samenhangt. Daarnaast was visserij een zeer belangrijke bron van inkomsten.

De bereikbaarheid over land en de gunstige ligging ten opzichte van de handelsroutes te water in de vroege Middeleeuwen heeft tot gevolg gehad dat tot het einde van de veertiende eeuw het dorp Limmen een

handelscentrum is geweest voor de Egmond, Heemskerk, Castricum en Bakkum. Via de Zanddijk bijvoorbeeld werd Egmondse vis naar Limmen en vandaar door Limmer schippers naar Utrecht en andere steden gebracht. Bij Akersloot was een sluis naar het Limmegat dat de doorgang naar het Hollands merengebied vormde. Hier in de Sluisbuurt werd de vracht overgeladen op grotere schepen en andersom. Pas rond 1960 is deze sluis gedempt.

Tot in de 20e eeuw waren vrijwel alle Castricumers werkzaam in de agrarische sector. Een veel voorkomende bijverdiensde was de schelpenvisserij; de schelpenvissers vervoerden de schelpen van het strand per kar naar de Schulpstet, waar overslag plaats vond op boten. Via de Schulpvaart werden de schelpen vervoerd naar de kalkovens bij het Alkmaardermeer in Akersloot.

‘Bollen bij de Nollen’

Eind 19^e eeuw kwam op de geestgronden de bollenteelt tot ontwikkeling. Met name de ontsluiting van Noord-Kennemerland, eerst voor railverkeer, later ook voor het wegverkeer, maakte de opkomst van de bollenteelt mogelijk.

Grote delen van de geestgronden op de strandwallen en binnenduinrand zijn vlak gemaakt en deels afgegraven. Er was namelijk veel zand nodig voor wegeaanleg en huizenbouw in de lage natte gebieden. Deze **zanderijen** bleken heel geschikt voor de bollenteelt. De vlakke bollengronden vormen nu een scherp contrast met het golvende duinlandschap. Op de strandwallen liggen vele wegen en huizen hoger dan het land er omheen. Dit zijn dus geen dijken en terpen, wat vaak gedacht wordt, maar restanten van het oorspronkelijke land.

In de periode 1902-1927 groeide met name Limmen uit tot bollencentrum van Noord-Kennemerland.

De meeste bollenvelden zijn nu verdwenen door de woningbouw, maar in het voorjaar worden hier nog steeds Bloemendagen georganiseerd die duizenden bezoekers trekken. Grote mozaïeken van hyacintennagels verbeelden actuele gebeurtenissen.

Bloemenmozaïek van Barack Obama, nieuwe president van de Verenigde Staten. Mei 2009
De stolpboerderij Vredeburg is nu cultureel centrum.

Bollenteelt op de geestgronden

De bollenteelt wordt steeds grootschaliger en op de smalle strandwallen is niet voldoende ruimte meer. In Akersloot was de teelt van lilies het belangrijkste, maar ook dit verdwijnt steeds meer. Momenteel is alleen nog in de binnenduinrand bij Bakkum-Noord op grote schaal bollenteelt.

*Hortus Bulborum
bij NH-kerk
in Limmen*

Aan de voet van het Nederlands-hervormde kerkje in Limmen ligt een bijzondere botanische schatkamer: de Hortus Bulborum. De enige tuin ter wereld waar inmiddels meer dan 3500

verschillende voorjaarsbolgewassen zijn verzameld, en daarmee uniek in zijn soort is. De oudste tulpensoorten stammen uit de zestiende eeuw, terwijl de vroegst bekende narcis van nog vele honderden jaren eerder dateert.

(bron: website *Hortus Bulborum*)

Cultuurlandschappen met hoge natuurwaarden

In voorgaande verhalen is duidelijk geworden dat het gebied rond Castricum-Uitgeest, de westelijke rand van het Nationaal Landschap Laag Holland een zeer grote variatie aan landschappen heeft. Het zijn allemaal landschappen met een natuurlijke basis, maar zijn sinds de Middeleeuwen continu aangepast aan de behoeftes van de bewoners. Er zijn dijken aangelegd om de voeten droog te houden.

Het land is geschikt gemaakt voor landbouw door voor een goede afwatering te zorgen. Per gebiedje is een eigen aan- en afvoer van water geregeld door het graven van sloten, het bouwen van molens/gemalen en het aanleggen van waterinlaten voor droge periodes. Verder zijn er dorpen gebouwd en wegen aangelegd die per gebied weer een eigen karakter hebben, omdat er rekening werd gehouden met de natuurlijke basis.

De lage natte gebieden zijn voornamelijk als weiland in gebruik. De hogere zandruggen in het landschap vormden de basis voor de akkers, de geesten. In de dorpen Limmen en Akersloot heeft de bollenteelt een belangrijke plaats ingenomen. Nu worden deze akkers steeds meer bouwgrond voor nieuwbouw.

De laatste decennia slaat de verstedelijking zodanig toe dat de relatie met de onderliggende natuurlijke landschap bijna geheel verdwijnt. Aanleg van snelwegen en huizenbouw in natte veen gebieden is mogelijk door het gebied op te hogen met grote hoeveelheden zand. Deze landschappen worden cultuurlandschappen genoemd.

Tussen de steden Amsterdam-Zaanstad-Alkmaar-Hoorn ligt een uitgestrekt, grotendeels nog open gebied van droogmakerijen en veenpolders. Dit gebied is tot een Nationaal Landschap benoemd, genaamd '**Laag Holland**', omdat de cultuurhistorie hier nog duidelijk

